

2.6.1. HESTHAG C7

Fra åker til gravplass i eldre jernalder

Jessica L. McGraw

C59699, Hesthag 47/2, Arendal kommune, Aust-Agder					
Askeladden-ID	Utgravd areal	Antall funn	Høyde	Datering	Strukturer
170382, grav 170383, hulvei	668 m ²	194	39 moh.	EJA/SN	Gravhauger, dyrkningsspor, stolpehull

SAMMENDRAG

På Hesthag C7 ble det undersøkt to gravminner, et hulveisystem og fossile dyrkningsspor. Gravminnene bestod av en rund gravhaug med kjerneverøys og en langhaug. Langhaugen var ikke tidligere kjent. Begge gravhaugene var omsluttet av fotgrøfter som var synlige på overflaten. Sentralt i rundhaugen var det en markert plyndringsgrop. En grunn forsenkning i langhaugen kan tyde på at også denne er blitt plyndret, men dette kunne ikke fastslås. Det ble ikke funnet gravgods i noen av haugene, men stratigrafiske observasjoner antyder at begge gravhaugene ble bygget i sen romertid–folkevandringstid. Hulveien kunne dokumenteres i en lengde på omkring 60 meter. Denne delte seg i ulike løp forbi gravhaugene. Ved undersøkelsen av haugene og hulveiløpene ble det også avdekket fossile dyrkningsspor i form av en åkerrein på den østlige delen av lokaliteten, og under åkerreina et stolpehull. Ulike analyser av jordprøver viser at undersøkelsesområdet har blitt benyttet til beite og korndyrkning før gravhaugene ble bygget. Analysene viser også at iallfall rundhaugen har blitt bygget opp av tidligere kultivert jord. Gjenstandene som ble samlet inn ved undersøkelsen av Hesthag C7, fremkom i tilknytning til åkerreina. Funnmaterialet består av keramikkskår fra eldre jernalder og gjenstander av flint og bergart, deriblant en tverrpil og en A-pil. Gjenstandene av flint og bergart kan trolig knyttes til aktiviteter på stedet i senmesolitikum–tidligneolitikum. Fastbrente, organiske rester på et keramikkskår funnet i åkerreina ble C14-datert til romertid, mens forkullede hasselnøttskall fra stolpehullet under åkerreina ble datert til siste del av senneolitikum.

BAKGRUNN FOR UNDERSØKELSEN

Hesthag C7 ble påvist av Aust-Agder fylkeskommune ved overflateregistrering i 2013. Det ble da registrert en rundoval gravhaug (ID170382) med et tverrmål på ca. 8 x 10 m. Det finnes ingen opplysninger om gravhaugens høyde i registreringsrapporten. Haugen hadde synlige fotgrøfter, men også en markert forsenkning sentralt – trolig en plyndringsgrop. I tillegg ble det registrert et hulveisystem bestående av to løp (ID170382-1 og ID170382-2) forbi gravhaugen. Gravhaugen ble anslått å være fra jernalderen. På bakgrunn av nærheten til gravhaugen ble også hulveisystemet antatt å være fra jernalderen, eventuelt middelalderen (Eskeland 2013: 258–261).

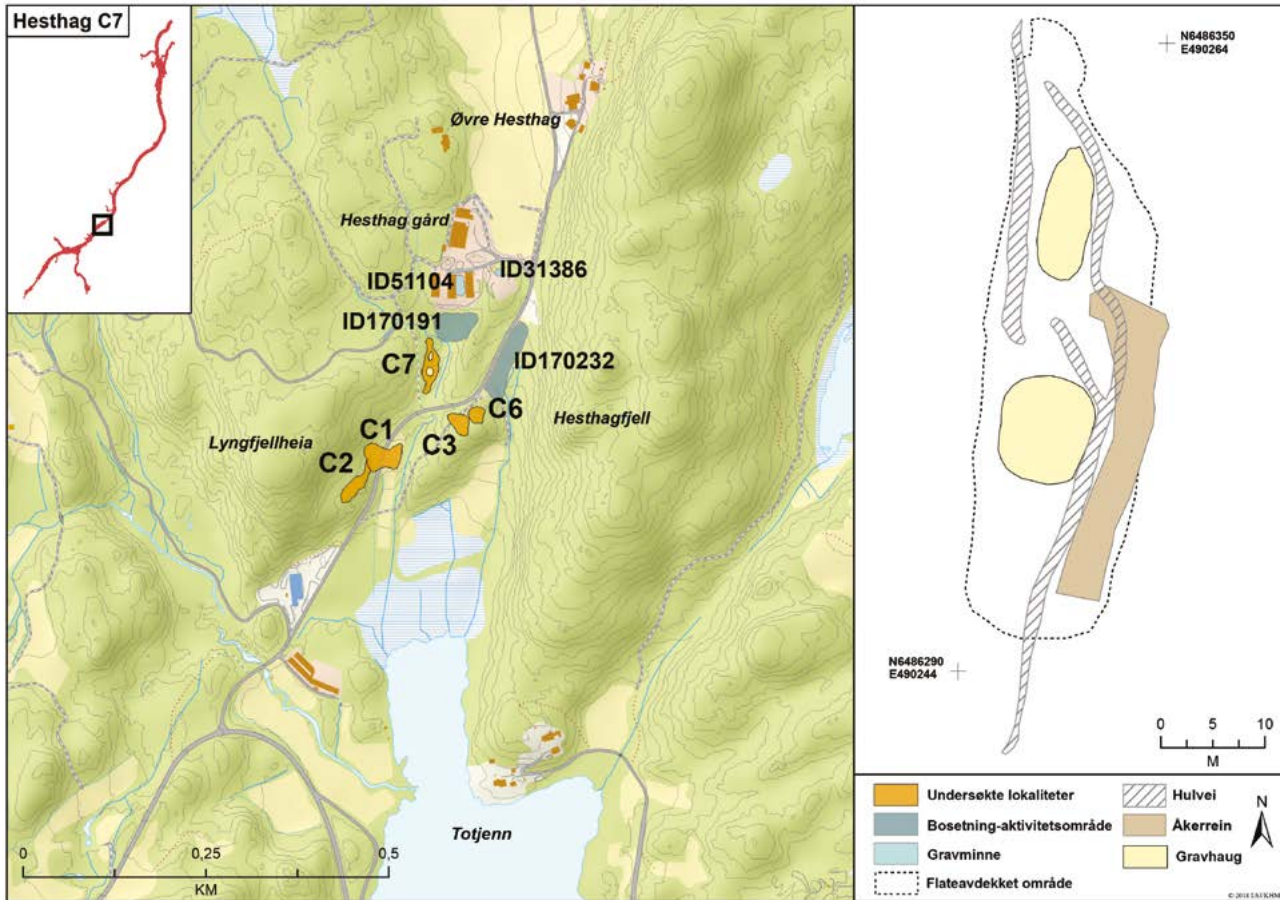
BELIGGENHET, TOPOGRAFI OG JORDSMONN

Lokaliteten Hesthag C7 lå på gården Hesthags grunn. Den eldste skriftlige omtale av gården Hesthag er fra 1593, der den blir omtalt som «Hesthagge». Ifølge

Rygh (1905, VIII: 92) tyder navnet på at gården har fungert som en havnegang for hester, det vil si en inngjerdet beitemark for hester.

Lokaliteten lå i utmark i dalen mellom Lyngfjellheia i vest og Hesthagfjell i øst. Videre lå lokaliteten nord og vest for Otterslandveien (fv. 140) og mellom 70 og 130 m sør for de tre nord–sør-orienterte driftsbygningene på Hesthag gård. På dette gårdstunet finnes det flere registrerte gravhauger, men som ikke er undersøkt (fig. 2.6.1.1). Terrenget helte slakt mot sør, men var småkupert og med til dels bratt fall mot en bekk i en ravedal umiddelbart øst for lokaliteten. Mot sør og nordvest var lokaliteten avgrenset av berg, og en traktorvei løp vest for undersøkelsesområdet. Frem til utgravningen var området preget av til dels tett blandingsskog og kratt.

Undergrunnen bestod i hovedsak av grusblandet sandjord over lysere og mer finsorterte, siltige masser. Stedvis var denne siltige undergrunnen kompakt som følge av naturlig jernutfelling, særlig i nord. Lengst sør på feltet var innslaget av stein i massene noe større. Et

Figur 2.6.1.1: Kart over Hesthag C7 og andre lokaliteter som er nevnt i teksten: Hesthag-lokaliteter undersøkt innenfor E18 Tvedestrand–Arendal-prosjektet (gult), kjente, men ikke nærmere undersøkte gravminner (blått) og registrerte bosetnings-/aktivitetsområder med funn og C14-dateringer både fra ulike deler av steinalderen og fra eldre jernalder (grått). Ill.: J.-S.F. Stokke / L.S. Johannessen / KHM.

Figure 2.6.1.1: Map showing Hesthag C7 along with nearby sites mentioned in the text: sites investigated within the E18 Tvedestrand–Arendal project (yellow), known, but not excavated gravemounds (blue), and surveyed settlement sites/activity areas with finds and radiocarbon dates from various parts of the Stone Age and the Early Iron Age (grey).

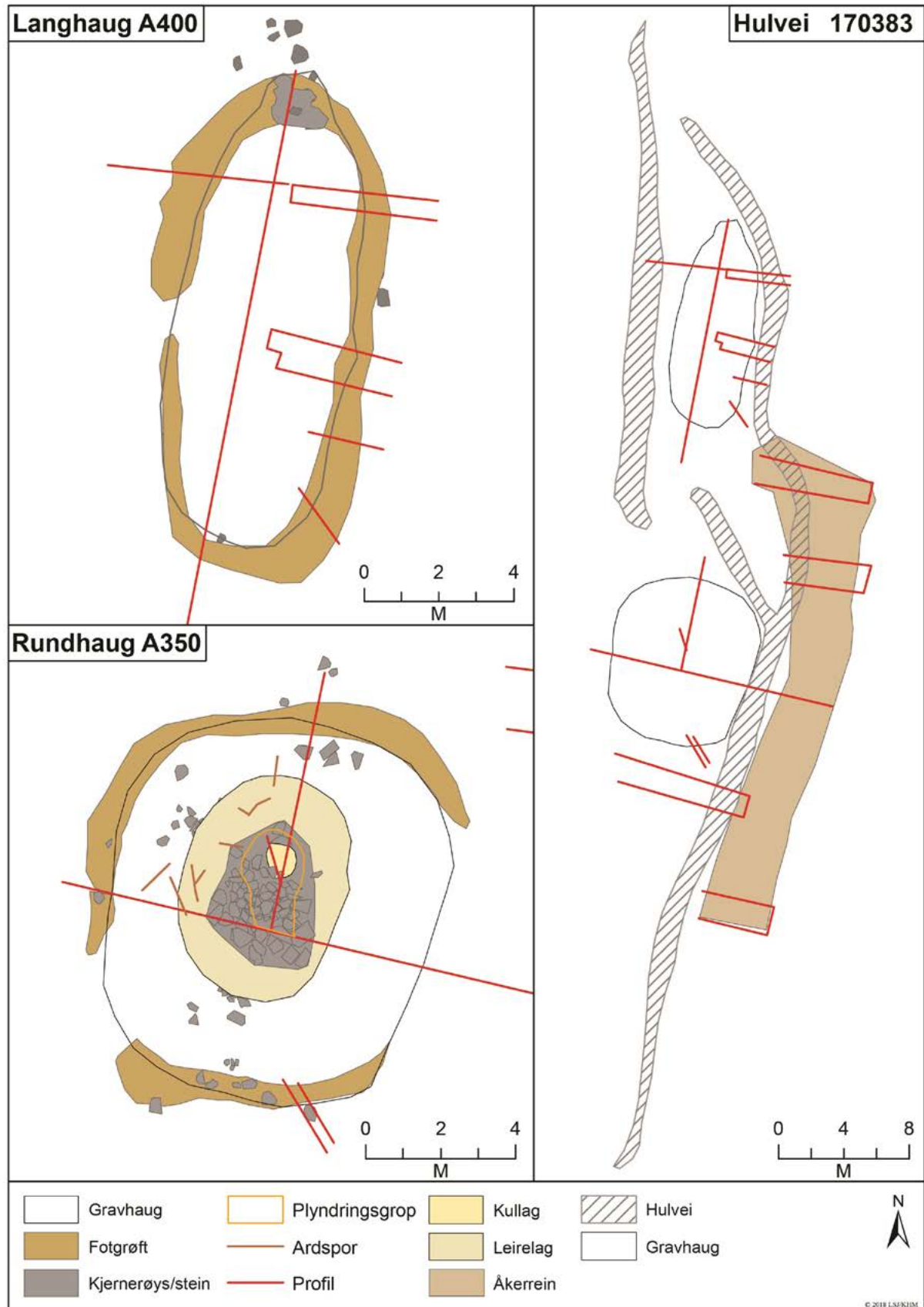
mørkt anrikningslag ble observert under åkerreina på lokalitetens østre del (fig. 2.6.1.7), men var fraværende i andre deler av feltet.

UTGRAVNING, METODE OG FAGLIGE PRIORITERINGER

Ifølge prosjektplanen skulle undersøkelsen av Hesthag C7 ta sikte på å avklare gravminnenes form, oppbygning og alder (Mjærum og Lønaas 2014; jf. Mjærum mfl., kap. 1.4, denne bok). I tillegg til å dokumentere gravminnenes konstruksjonsdetaljer skulle det også undersøkes om det kunne observeres spor etter begravelseritualer, om det var bevart gravgods og i så fall hvor dette var plassert, samt om de inneholdt sekundærgraver. En målsetting var også å avklare i hvilken grad plyndringen hadde forstyrret rundhaugen, og forsøke å plassere plyndringshendelsen i tid. Det var også et overordnet mål å avklare forholdet mellom

hulveisystemet og gravminnene. Samlet ville dette kunne belyse både gravskikken, gårdsbosetningen og landskapsutnyttelsen av området.

Innledningsvis i undersøkelsen ble lokaliteten ryddet for undervegetasjon. Dette gjorde at hulveiløpene og den runde gravhaugen fremstod tydelig før den maskinelle flateavdekkingen ble satt i gang. Det var etter denne ryddingen at langhaugen ble identifisert nord for den registrerte, runde gravhaugen. Gravhaugene ble så avdekket lagvis ved bruk av gravemaskin og håndgravning med krafse, spade og graveskje. For å dokumentere gravhaugenes konstruksjon og lagdelinger i oppbygningen, ble det anlagt profiler. Alle jordmasser i direkte tilknytning til kjernerøysa og plyndringsgropa i rundhaugen ble vannsådet gjennom duk med 4 mm maskevidde. Ved undersøkelsen av langhaugen ble også den eldre markoverflaten under de sentrale delene av haugen vannsådet. Det ble i tillegg brukt metallsøker. Begge gravhaugene ble

Figur 2.6.1.2: Kart som viser relasjonen mellom gravminnene, hulveiløpene (ID 170383-1 i øst og ID 170383-2 i vest) og åkerreina på Hesthag C7. Ulike snitt og dokumenterte profiler er markert med rødt. Ill.: J.-S.F. Stokke / L.S. Johannessen / KHM.
Figure 2.6.1.2: Map showing the location of the investigated gravemounds, the holloway with two tracks and the lynchet on the eastern part of site.

totalgravd. Hulveiløpene ble snittet på tre steder, og snittene ble dokumentert for å avklare hulveiløpenes relasjon til gravminnene (fig. 2.6.1.2 og fig. 2.6.1.4). Strukturer, prøver, gjenstandsfunn og snitt ble fortløpende målt inn og nummerert i Intrasis (se tabell og figurer). Strukturer ble dokumentert ved foto og tegning i plan og profil.

Åkerreina ble oppdaget i forbindelse med undersøkelsen av rundhaugen. Åkerreinas vertikale og horisontale utstrekning ble undersøkt ved hjelp av flere maskinelt gravde sjakter, og et enkeltliggende stolpehull ble avdekket under åkerreina i en sjakt gjennom denne. Det ble da vurdert som mulig at åkerreina kunne ha forsegllet andre, ukjente kulturminner, og ved maskinell avdekking og manuell krafising ble det søkt etter ytterligere bosetningsspor under åkerreina. Jordmassene som ble gravd vekk i denne delen av undersøkelsen, ble såldet for å fange opp eventuelle gjenstander.

Fra flere steder på utgravingsområdet ble det i tillegg samlet inn prøver for ulike naturvitenskapelige analyser. Nærmere beskrivelser finnes i presentasjonen av de enkelte kulturminnene og i avsnittet «Arkeobotaniske undersøkelser og jordlagsanalyse» nedenfor.

KILDEKRITISKE FORHOLD

Lokaltopografien på den sørlige delen av lokaliteten var noe forstyrret i nyere tid som følge av masseuttak. Dette masseuttaket skar inn i den sørlige enden av hulveien. I tillegg løp som nevnt en traktorvei umiddelbart vest for lokaliteten. Denne var tydelig bygget av grusmasser som var fraktet inn (fig. 2.6.1.1). Kanskje har masseuttaket en sammenheng med anleggelsen av traktorveien. De nevnte forstyrrelsene hadde imidlertid ikke påført synlige skader på gravminnene.

Det skal likevel påpekes at både gravhaugene og hulveisystemet var preget av stubber og røtter (fig. 2.6.1.3–fig. 2.6.1.5). Dette medførte at avgrensningene av fotgrøftene stedvis var problematiske å fastslå. Kraftige røtter hadde i tillegg forstyrret lagdelingene, noe som vanskeliggjorde prøveinnsamling og profil-dokumentasjon. Den vide og dype plyndringsgropen i den runde gravhaugen vitner om et omfattende inngrep i denne. Inngrepet innebar at gravminnets opprinnelige konstruksjon ikke var bevart, og hverken gravgods eller spor etter gravleggingsritualer kunne gjenfinnes.

Undersøkelsen på Hesthag C7 frembrakte spor etter aktiviteter på stedet i ulike deler av forhistorien samt i nyere tid (tab. 2.6.1.8). Kombinert med jordbruksbearbeiding av jorda er det problematisk å skille ulike bruksfaser fra hverandre, og funn fra ulike perioder er sammenblandet. Det kan i tillegg se ut til at jordmasser som følge av vannerosjon har blitt transportert fra

høyere opp i terrenget og sekundært avsatt innenfor undersøkelsesområdet på Hesthag C7.

DE UNDERSØKTE KULTURMINNENE PÅ HESTHAG C7

På Hesthag C7 ble det undersøkt én rund gravhaug (ID 170382) med tydelig plyndringsgrop og et hulveisystem med to ulike løp (ID 170382-1 og -2). Ved avdekking av disse registrerte og tidligere kjente kulturminnene fremkom dessuten en langhaug (A400), en åkerrein med fossile dyrkningslag (A1272), en nedgravning (A1094) og et stolpehull (A1445) (se fig. 2.6.1.2). I det følgende vil disse presenteres enkeltvis, mens kulturminnenes alder og deres innbyrdes relasjoner drøftes mot slutten av artikkelen.

Rundhaug

Den rundovale til runde gravhaugen (A350) hadde en diameter på om lag 9 meter og fremstod som en klart avgrenset forhøyning, om lag 1 m høy, omsluttet av en fotgrøft. Den østre delen av haugen var særlig markert med et til dels bratt fall fra toppen og ned til hulveiløpet som fulgte haugens fot langs østsiden (fig. 2.6.1.4a). Gravhaugen var kraftig forstyrret av en sentral plyndringsgrop. Denne var godt synlig forut for utgravningen. Utgravningen avdekket en kjernerøys sentralt i haugen. Til tross for bruk av metallsøker og sålding av store mengder jord fra både plyndringsgropa og omkring kjernerøysa, ble det ikke identifisert noen grav og heller ikke gjenstander som kunne stamme fra en grav.

Haugens oppbygning: kjernerøys, jordkappe og fotgrøft

Sentralt i gravhaugen ble det avdekket en kjernerøys. Kjernerøysa hadde en utstrekning på 3,1 x 2,7 meter i grunnplan. I kjernerøysas intakte del kunne dens oppbygning dokumenteres: Røysa var hovedsakelig oppbygget av kantete steiner med tverrmål på om lag 0,3–0,5 meter, men de største målte opptil 0,7 meter i tverrmål. Røysa bestod av flere lag stein. Selv om enkelte av steinene stakk ned i undergrunnen, kunne det ikke dokumenteres noe fyllskifte som tyder på at kjernerøysa har blitt gravd ned. Det kunne heller ikke avgjøres om røysa hadde blitt anlagt på undergrunnen, på tidligere dyrket mark eller direkte på den opprinnelige torvoverflaten. De sentrale og nordlige delene av kjernerøysa bar tydelig preg av forstyrrelser som følge av plyndring (fig. 2.6.1.3 og fig. 2.6.1.4).

Gravhaugen over kjernerøysa var oppbygget av to lag av jord/sand med noe ulik sammensetning: Lys, finkornet sand omsluttet nesten hele kjernerøysa som en indre jordkappe. Over det lyse sandlaget og

Figur 2.6.1.3: Ulike stadier i undersøkelsen av rundhaugen på Hesthag C7: delvis avtorvet, sett mot nord–nordvest. Legg merke til steinene som fremkom under torven, trolig kastet ut i forbindelse med plyndring av haugen (a). Plyndringsgrop fremrensket og tømt, sett mot nordvest (b). Øst–vest–gående profil gjennom haugen og hulveien inntil gravhaugens østside (jf. tegning på fig. 2.6.1.4a). Et snitt gjennom langhaugen skimtes i bakgrunnen, og i forgrunnen mørke masser i en nedgravning (A1094) fra 1500-tallet med ukjent funksjon (c). Profil nord–sør (jf. tegning på fig. 2.6.1.4b), som viser at plyndringen av haugen har skåret gjennom kjernerøysa og ned i undergrunnen, sett mot sørøst (d). Foto: J.L. McGraw / KHM.

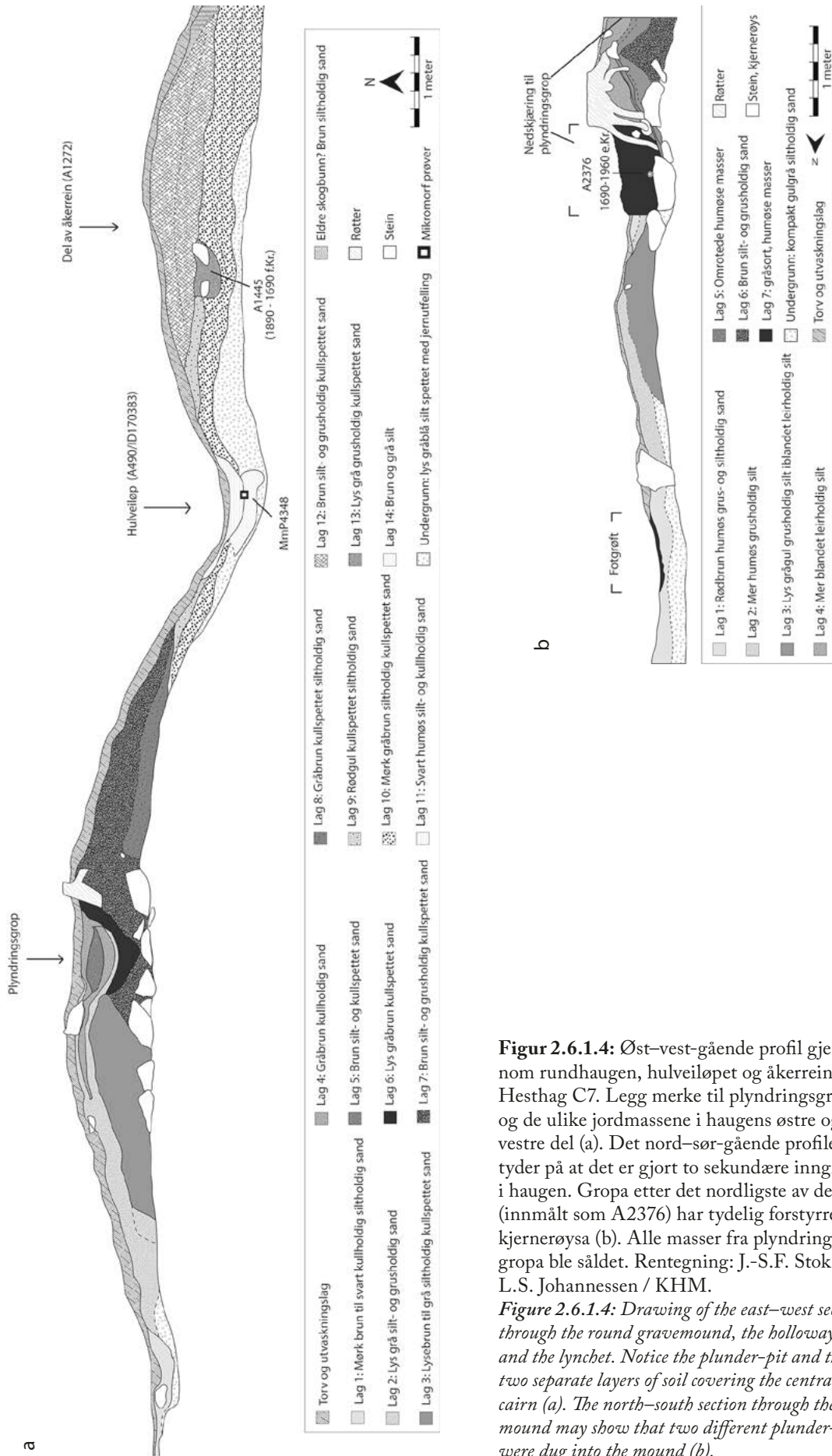
Figure 2.6.1.3: Different stages of the excavation of the round gravemound: The turf covering the mound partly removed. Notice the stones thrown out of the central cairn during the plunder (a), the plunder-pit emptied (b), east–west section through the mound and the holloway east of it, cf. fig. 2.6.1.4a (c), section north–south showing that the plunder of the mound has cut through the central cairn (d).

opp til haugens torvdekke fantes et mørkere sandlag med et noe større innslag av grus. I dette laget ble det funnet et udekorert keramikkskår og en flint-flekk. Det mørke laget var særlig synlig i haugens østre del (se fig. 2.6.1.4a), men skillet mellom lagene var uskarpt. I tillegg var plyndringsgropa gravd ned gjennom begge lagene. Profildokumentasjonen av det øst–vest–gående tverrprofillet gjennom gravhaugen (fig. 2.6.1.4a) synliggjør likevel forskjellene mellom den østre og den vestre delen.

Variasjonen i de to lagene overensstemmer med variasjonen i jordmassene på lokaliteten: Sammensetningen og fargen på det lyse laget av finkornet sand, som dekket kjernerøysa, hadde klare likhetstrekk med massene som preget undergrunnen i området. Det mørkere laget i jordkappens østlige del viste på sin side likheter med jordlagene i åkerreina som lå like

øst for gravhaugen (se nedenfor). Dette tyder på at jordmassene i de ulike lagene i jordkappen ble hentet fra nærområdet ved anleggelsen av haugen, og at gravhaugens to halvdelar har blitt bygget opp av masser fra hver sin side av haugen.

Før utgravningen var fotgrøfta synlig som en svakt U-formet, grunn (ca. 0,1 m) forsenkning som fulgte gravhaugens kant. På grunn av erosjon forårsaket av hulveien, kunne imidlertid ikke fotgrøfta gjenfinnes langs gravhaugens østside, mens grunnfjell ble avdekket under torven i sørvest (fig. 2.6.1.2). Graving av ulike snitt gjennom fotgrøfta viste at dybden varierte noe, og at største dybde var 0,2 meter. Største bredde var 0,3 meter. Massene i fotgrøfta var mørke og preget av delvis nedbrutt torv, trolig et resultat av dårlig drenering (Macphail 2015, se også nedenfor). En klinknagle av jern ble funnet i fotgrøfta på gravhaugens nordside.

Figur 2.6.1.4: Øst-vest-gående profil gjennom rundhaugen, hulveilepet og åkerreina på Hesthag C7. Legg merke til plyndringsgropa og de ulike jordmassene i haugens østre og vestre del (a). Det nord-sør-gående profilet tyder på at det er gjort to sekundære inngrep i haugen. Gropa etter det nordligste av dem (innmålt som A2376) har tydelig forstyrret kjernerøysa (b). Alle masser fra plyndringsgropa ble såldet. Rentegning: J.-S.F. Stokke / L.S. Johannessen / KHM.

Figure 2.6.1.4: Drawing of the east-west section through the round gravemound, the holloway and the lynchet. Notice the plunder-pit and the two separate layers of soil covering the central cairn (a). The north-south section through the mound may show that two different plunder-pits were dug into the mound (b).

Plyndringsgrop

Plyndringsgropa var synlig som en oval og 1,3 meter lang og ca. 1 meter bred forsenkning på toppen av gravhaugen. Torvdekket var tynnere her enn over resten av haugen (fig. 2.6.1.3c). Plyndringsgropas bunn var dekket av et lag med sot og trekull. Kullaget lå delvis over og mellom steinene i kjernerøysa, men var klart avgrenset. Laget dekket et område på 0,9 x 0,7 meter. Profilene gjennom gravhaugen (fig. 2.6.1.3 og fig. 2.6.1.4) viser at dette inngrepet har skåret gjennom både jordkappen og kjernerøysa og helt ned i undergrunnen. I tillegg kan det se ut til at det er blitt gravd i den sentrale delen av gravhaugen fra to ulike vinkler. Det er særlig den dypeste gropa med kull i bunnen som har gjort skade på kjernerøysa. Større steiner i sør og øst har trolig blitt kastet ut av kjernerøysa i forbindelse med inngrepet(/-ene) (fig. 2.6.1.3). Disse steinene var overgrodd med torv.

En forkullet barnål av gran fra kullaget i bunnen av plyndringsgropa er C14-datert til nyere tid (tab. 2.6.1.8). Dateringen kaster dermed ikke lys over gravhaugens alder.

Langhaug

Om lag ni meter rett nord for rundhaugen ble det undersøkt en nordøst–sørvest-orientert haug med spissoval form (A400). Denne var ikke kjent fra tidligere, men ble oppdaget i forbindelse med rydding av vegetasjonen i den innledende delen av undersøkelsen på Hesthag C7 og ble antatt å være en gravhaug. Langhaugen var 11,4 meter lang, inntil 4,7 meter bred og om lag 0,6 meter høy. Gravhaugen var regelmessig og tydelig avgrenset og var anlagt på et flatt parti. Undersøkelsen identifiserte ikke noe gravkammer eller andre spor etter gravleggelse i haugen. En ansamling

av stein dekket fotgrøfta og deler av haugkappen i den nordlige enden av haugen.

Langhaugens oppbygning

Haugen var bygget opp av lys gulgrå sand med noe grus. I bunnen under haugfyllet fantes et 0,1–0,2 meter tykt, noe mørkere lag enn i selve haugen. Dette laget ble ikke gjenfunnet i områdene utenfor langhaugens grunnflate, noe som indikerer at dette var den opprinnelige markoverflaten som gravhaugen ble anlagt på (lag 3 på fig. 2.6.1.6). I likhet med rundhaugen var også denne haugen omgitt av en fotgrøft på inntil 0,2 meters dybde og 0,8–0,9 meters bredde, men heller ikke her sluttet fotgrøfta fullstendig om haugen (fig. 2.6.1.2).

I haugens nordlige halvdel var en svak forsenkning synlig på overflaten. Forsenkningen ble tolket som et mulig spor etter plyndring. Det ble imidlertid ikke påvist lagdelinger i profilet gjennom forsenkningen, som kunne bekrefte en slik tolkning (fig. 2.6.1.6). Ved haugens nordspiss ble det imidlertid avdekket en ansamling av steiner av samme størrelse som dem som inngikk i den ovenfor beskrevne kjernerøysa i rundhaugen. Steinene fremkom først etter avtorvingen, men lå til dels oppå haugfyllet og fotgrøfta og må således ha blitt plassert der etter at gravminnet var oppført (fig. 2.6.1.5). Røtter fra to store trær hadde vokst seg delvis gjennom steinansamlingen og forstyrret steinenes plassering. Det er derfor uvisst hvordan steinansamlingens opprinnelige form har vært. Steinansamlingen ble undersøkt med tanke på en mulig sekundærgrav, men det ble ikke funnet spor etter en slik. Det er uvisst hvordan steinene bør tolkes, og om de eventuelt skal forstås som spor etter plyndring (se under «Tolkning og drøfting» nedenfor). Avstanden

Figur 2.6.1.5: Langhaugen på Hesthag C7 ferdig avtorvet, sett mot sør (a). Ansamling av større steiner delvis oppå haugfyllet og fotgrøfta i nordre ende av langhaugen, sett mot øst (b). Foto: J.L. McGraw / KHM.

Figure 2.6.1.5: The long mound at Hesthag C7 during excavation (a). A collection of stones was uncovered at the northern end of the mound and superimposed on the foot-ditch – potentially indicating that this mound, too, has been plundered (b).

mellom den svake forsenkingen og steinsansamlingen var om lag 2,5 meter. Det kan dermed ikke utelukkes at det er en sammenheng mellom disse.

Hulvei

En hulvei (A490) løp fra sør mot nord umiddelbart inntil foten av rundhaugen på dennes østside. Mellom rundhaugen og langhaugen var hulveien svært utydelig, men delte seg her i to ulike løp som kunne følges videre mot nord på hver sin side av langhaugen. Fra sør til nord kunne hulveien dokumenteres i en lengde på ca. 60 meter (fig. 2.6.1.2). Ulike snitt gjennom hulveien viser en tydelig U-form med maksimal bredde på ca. 1 meter og en dybde på inntil 0,3 meter. Med unntak av løpet øst for rundhaugen, som tydelig har ført til at gravhaugens fotgrøft var erodert vekk her, syntes veifarene å respektere gravminnene.

Åkerrein

Åkerreina (A1272) lå ut mot bekkeravinen i den østlige delen av utgravningsfeltet og ble først oppdaget i et øst-vest-gående profil gjennom rundhaugen og hulveiløpet øst for denne (fig. 2.6.1.4a). En åkerrein dannes ved erosjonsprosesser (oftest kolluviale) i dyrkningsmasser som gradvis siger ned i terrengets fallretning og akkumuleres ved laveste punkt av åkermarken (Holm 1995: 17). En åkerrein kan med det forsegle eldre dyrkningshorisonter, slik som på Hesthag C7.

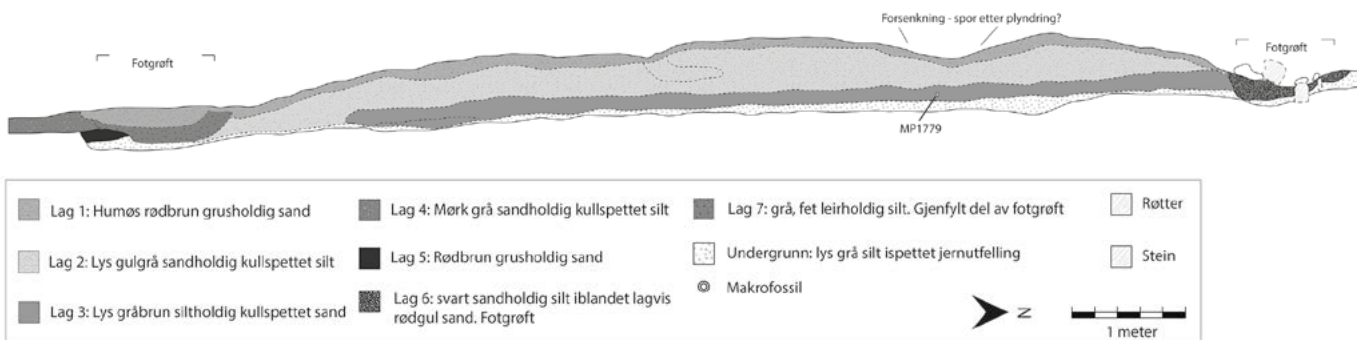
Utstrekningen og tykkelsen av åkerreina ble undersøkt ved hjelp av tre maskingravde, dype sjakter, både nord og sør for profilet gjennom rundhaugen, og profilet viste at åkerreina delvis var gjennomskåret av hulveiløpet som gikk langs østsiden av rundhaugen (fig. 2.6.1.2 og fig. 2.6.1.7). Åkerreina var om lag 30 meter lang nord-sør, 2–3 meter bred og inntil 0,7 meter på det dypeste og bestod av tre jordlag. Den samme stratigrafien ble observert i alle profilene, mens lagenes tykkelse varierte: De to øvre jordlagene bestod

av brun, grovkornet sand med noe grus og småstein. Det øverste jordlaget (lag 1) var lysere og hadde mindre andel av grus og småstein. Det underliggende jordlaget (lag 2) var marginalt mørkere enn lag 1 og med et noe større innslag av grus og småstein. Overgangen mellom lag 1 og 2 var lite distinkt. Under lag 2 fremkom et langt mørkere gråbrunt lag (lag 3) med kullspetter og -fragmenter. Dette lag 3 er tolket som en bevart dyrkningshorisont og var skarpt avgrenset mot et underliggende, tynt anrikningsslag (lag 4), men mindre skarpt mot det overliggende lag 2 (se fig. 2.6.1.7b). Under lag 3 fremkom en nedgravning tolket som et stolpehull (se «Nedgravning og stolpehull» nedenfor og fig. 2.6.1.4a). Hele åkerreina ble fjernet maskinelt for å søke etter ytterligere strukturer, men ingen flere ble avdekket. Derimot ble det samlet inn en hel del keramikkskår og gjenstander av stein og flint – se under «Gjenstandsfunn fra Hesthag C7» nedenfor.

Nedgravning og stolpehull

Retten vest for det sørlige hulveiløpet og sør for rundhaugen ble det undersøkt en rektangulær nedgravning med avrundede hjørner (A1094, se fig. 2.6.1.3c). I plan målte nedgravningen 2,6 x 1,9 meter. Nedgravningen viste seg å være grunn (0,2 m) og fylt med grålige, finkornede sandmasser med innslag av kull. Forkullede hasselnøttskall fra fyllmassene i nedgravningen er C14-datert til overgangen mellom seinmiddelalder og nyere tid (tab. 2.6.1.8). Det ble ikke funnet noen gjenstander i tilknytning til nedgravningen, og dens funksjon er ukjent.

I et profil gjennom åkerreina, og stratigrafisk under denne, fremkom en nedgravning med steiner og fyllmasser bestående av mørk, kullholdig sand (A1445, se fig. 2.6.1.4a). Nedgravningen hadde en diameter på ca. 0,35 meter og kunne dokumenteres i en dybde på inntil 0,3 meter. På bakgrunn av størrelsen, fasongen og innholdet er nedgravningen tolket som

Figur 2.6.1.6: Det langsgående profilet (om lag nord-sør) gjennom langhaugen på Hesthag C7. Det var ingen synlige spor etter noen grav i haugen. Rentegning: J.-S.F. Stokke / L.S. Johannessen / KHM.

Figure 2.6.1.6: The long section (north-south) through the long mound. No signs of a burial were identified.

et stolpehull. Forkullede hasselnøttskall fra stolpehullet er C14-datert til siste del av senneolitikum, 1890–1690 f.Kr. (tab. 2.6.1.8). Det ble ikke funnet ytterligere stolpehull på Hesthag C7. Det er derfor uvisst hvilken funksjon dette stolpehullet kan ha hatt.

GJENSTANDSFUNN FRA HESTHAG C7

Det ble ikke funnet gjenstander som med sikkerhet kan knyttes til graver i noen av de to undersøkte gravhaugene. Som nevnt ble ett skår av udekorert keramikk og en flekke av flint funnet i haugfyllet i den østre delen av rundhaugen. Disse gjenstandene antas imidlertid å være tilfeldige innslag i haugfyllet og stammer trolig fra jordlagene i den fossile åkeren.

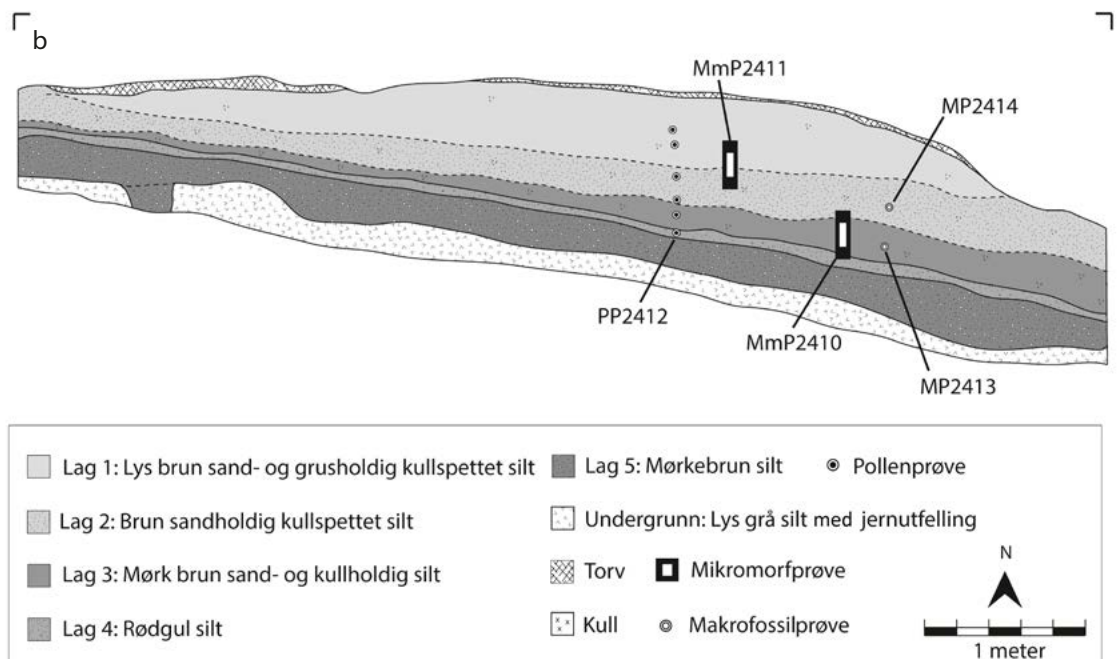
Ved bruk av metallsøker på Hesthag C7 ble det funnet tre gjenstander av jern: en del av en hestesko av middelaldertype, en klinknagle og et fragment av en

ukjent gjenstand. Både jernfragmentet og hesteskoen fremkom i hulveien, mens klinknaglen ble funnet i rundhaugens fotgrøft.

Utenom disse stammer alle gjenstandsfunn fra Hesthag C7 fra jordlagene i åkerreina, hovedsakelig i overgangen mellom lag 2 og lag 3 (se fig. 2.6.1.7b). Funnmaterialet herfra fordeler seg på to hovedkategorier: keramikkskår og slätte artefakter av flint og bergart. Til sammen 91 skår av keramikk ble samlet inn. Godset i skårene varierer mellom sortglittet, fint gods av eldre jernalder-type og fragmenter av kar med grovmagret, lysebrunt gods. Atten av skårene har dekor i form av hulkiler, neglinntrykk og pinneinntrykk (se f.eks. Bøe 1931). Rester av fastbrent, organisk belegg («matskorpe») på innsiden av et bukskår fra lag 3 i åkerreina, dekorert med raderende pinne- eller neglinntrykk og pålagte, horisontale lister mellom radene av inntrykk, ble C14-datert

Figur 2.6.1.7: Assisterende feltleder Line Hovd viser sjakt gjennom åkerreina på østre del av Hesthag C7, sett mot øst (a). Foto: J.L. McGraw / KHM. Profiltegning av det samme snittet gjennom åkerreina (b). Rentegning: J.-S.F. Stokke / L.S. Johannessen / KHM.

Figure 2.6.1.7: A trench was dug through the lynchet at Hesthag C7, and the section was drawn. Pollen and micro-morphological samples are marked.

til eldre romertid (se under «Datering» nedenfor og tab. 2.6.1.8). Funnene av steinartefakter fra åkerreina utgjør totalt 81 stykker. Av disse er fire gjenstander (ett bergartsavslag, ett fragment av en slipeplate av sandstein samt et avslag og et fragment av kvarts) av andre råstoff enn flint. De klart fleste av de 77 flint-sakene er udiagnostiske avslag og fragmenter, men det inngår to pilspisser blant dem: en tverrpil med skjev egg og tangen til en A-pil. Begge disse spisstypene forekommer både i siste del av senmesolitikum og i tidligneolitikum, det vil si innenfor perioden ca. 4500–3500 f.Kr. (se f.eks. Glørstad 2004b; Reitan 2016).

Det antas at funnene av flint og bergart stammer fra aktiviteter på stedet i steinalderen, og at steinalder-lokaliteten siden er blitt pløyd opp. Det er mer usikkert om keramikkskårene representerer en bosetningsfase på undersøkelsesstedet i eldre jernalder. Vel så sannsynlig er det at keramikken og det organiske preget på det fossile dyrkningslaget kan tolkes som avfall fra en ikke identifisert gårdsbosetning i nærheten, som kanskje ble spredt utover åkermarken som en form for gjødsel (se f.eks. Ethelberg mfl. 2003: 22; Mjærum 2012c med henvisninger, jf. Reitan mfl., kap. 3.9, denne bok, om Hesthag C6). Det kan også være at enkelte av funnene i åkerreina opprinnelig stammer fra høyere opp i terrenget (se ID 170191 på fig. 2.6.1.1), og at de har blitt transportert mot sør i denne hellingen som følge av erosjonsprosesser (se avsnittet nedenfor).

ARKEOBOTANISKE UNDERSØKELSER OG JORDLAGSANALYSE

I tillegg til vedartsbestemmelser og C14-dateringer omfatter de naturvitenskapelige analysene av prøver fra Hesthag C7 også pollenanalyser og jordlagsanalyser (mikromorfologi). Analysene ble gjennomført for å belyse spørsmål knyttet til åkerbruk, lagdannelser og erosjonsprosesser på stedet (for markeringer av hvor de ulike prøvene ble tatt ut, se fig. 2.6.1.4a og fig. 2.6.1.7b).

To serier av pollenprøver ble analysert (Linderholm mfl. 2015). Én av disse seriene ble samlet inn fra markoverflaten under kjernerøysa i rundhaugen og én serie fra åkerreina. Pollenanalysen fra åkerreina identifiserte spor av dyrkning av både hvete og bygg på stedet. Vanlig åkerugress som storbendel (*Spergula arvensis*), brennesle (*Urtica*) og meldestokk (*Chenopodium album*) ble påvist i prøvene. Andelene av pollentyper som indikerer dyrkning og beiting, er høy. Kanskje har området blitt benyttet som beitemark i perioder med brakklegging mellom ulike dyrkningsfaser.

Det ble også analysert seks makrofossilprøver fra ulike kontekster på Hesthag C7, men det ble ikke identifisert korn eller andre makrofossiler i noen av disse (Moltsen 2015).

En serie av ni tynnslip av fire mikromorfologiske prøver fra åkerreina og hulveien ble analysert (Macphail 2015). Analysene av disse viser at de øvre lagene i åkerreina (lag 1 og lag 2) er resultat av en gradvis akkumulasjon. Lag 3 utgjør en bevart, fossil dyrknings-horisont mot bunnen av åkerreina (fig. 2.6.1.7b), mens lag 1 og 2 i åkerreina i større grad er blandet med jord fra den lyse undergrunnen. Dette tyder på at undergrunnsmasser høyere opp i terrenget / lenger nord på eller ved lokaliteten tidvis har vært eksponert, og at disse undergrunnsmassene har blandet seg med de to øverste lagene i åkerreina som følge av erosjonsprosesser. Det er påvist både høy- og lavenergидrevet erosjon. Analysen viser at åkerreina periodevis har vært utsatt for vannsig, flom og kraftige regnskyll, noe som har bidratt til hyppig erosjon (Macphail 2015: 1). Til en viss grad kan dette trolig ses i sammenheng med bekkeleiet like nord og øst for Hesthag C7 (se fig. 2.6.1.2).

Den mikromorfologiske analysen av en prøve fra hulveien viser et mer komplisert bilde. I hulveiløpet fantes det flere lag, blant annet vannavsatte siltlinser (fig. 2.6.1.4a), noe som tyder på at veien i perioder har vært et naturlig vannløp. Dette har ført til en sammenblanding av undergrunn og åkerjord i hulveien, noe som gjør det vanskelig å skille ut eventuelle ulike bruksfaser (Macphail 2015: 1, 8).

DATERING

Det foreligger fire C14-dateringer fra Hesthag C7 (tab. 2.6.1.8). To av disse kan knyttes til forhistoriske aktiviteter på stedet: én fra et keramikkskår og én fra et stolpehull under åkerreina. Førstnevnte er utført på matskorpe (forkullede, fastbrente matrester) på innsiden av et bukskår med dekor, funnet i åkerreina, med resultat til eldre romertid, 70–240 e.Kr. C14-dateringen samstemmer godt med de øvrige, typologisk daterbare keramikkkfragmentene som ble funnet her (se f.eks. Bøe 1931). Prøven fra stolpehullet ble datert til slutten av senneolitikum, 1890–1690 f.Kr. Det er usikkert hva dette stolpehullet og dateringen fra det representerer, men dateringen danner en bakre grense for etableringen av det undersøkte dyrkningslaget på Hesthag C7.

I mangel på bevarte gravkontekster foreligger det kun én C14-datering fra ett av gravminnene. Denne dateringen er utført på materiale fra bunnen av plyn-dringsgropa i rundhaugen, men med resultat til nyere tid gir ikke denne informasjon om gravhaugens alder

(se fig. 2.6.1.4b og tab. 2.6.1.8). Den fjerde og siste dateringen er utført på et forkullet hasselnøttskall fra bunnen av en grunn, rektangulær nedgravning (A1094) like sør for rundhaugen. Nedgravningens funksjon er ukjent, men også dateringen herfra, 1440–1640 e.Kr., viser til aktiviteter som er langt yngre enn gravminnene på Hesthag C7.

Fraværet av både typologisk daterbare gjenstander og materiale egnet for C14-datering fra selve gravhaugene gjør at deres alder ikke kan fastslås. Haugene har imidlertid en form og oppbygning som er typisk for gravhauger fra eldre jernalder i Sør-Norge (se f.eks. Løken 1974; Bennett 1987; Damlien 2002). I sin gjennomgang av undersøkte langhauger i Vest-Agder har Zanette Tsigaridas (1998) på bakgrunn av gravgodset datert 33 graver fordelt på 31 langhauger til eldre jernalder og med et tyngdepunkt i yngre romertid. Hun påpeker videre at langhaugene i Vest-Agder sammenfaller i tid med langhauger i gravfelt som Store-Dal i Skjeberg utenfor Sarpsborg i Østfold og Kvasshheim i Hå i Rogaland (se Petersen 1916; Bergstøl 1996; Lillehammer 1996; Stylegar 2006).

Enkelte stratigrafiske observasjoner kan bidra til å snevre inn den relative alderen på de undersøkte kulturminnene på Hesthag C7: Funn av artefakter av flint og andre steinsorter, deriblant en tverrpil og et tangefragment av en A-pil, tyder på at det kan ha ligget en boplass på stedet i senmesolitikum–tidligneolitikum, som siden har blitt overpløyd. En boplass her i denne delen av steinalderen har ikke vært strandbundet (jf. Romundset, kap. 3.2, denne bok). De nevnte funnene av et udekorert keramikkskår og en fragmentert flintflekke i haugfyllet i rundhaugens østlige del tyder på at haugen iallfall delvis er bygget opp av jord fra det fossile åkerlaget og indikerer at dette gravminnet ble oppført etter at åkeren var lagt brakk. Gravminnene på Hesthag C7 er dermed yngre enn dyrkningsaktiviteten (se mulige ardspar på fig. 2.6.1.2). Dersom vi antar at C14-dateringen av matskorpen på keramikkskåret tidfester åkeren, og tar i betraktning konstruksjonsdetaljer samt tidligere undersøkelser av gravhauger i regionen (se f.eks. H. Gjessing 1921, 1923; Tsigaridas 1998; Larsen 2000, 2003; Rødsrud 2017), kan sen romertid–folkevandringstid foreslås som dateringsramme for haugene på Hesthag C7.

Hulveier dannes gjennom vedvarende ferdsel i kombinasjon med både menneskeskapt (tråkk) og naturlig (flom, vannsig) erosjon. Det er derfor problematisk å tidfeste når en hulvei etableres. Daterbart, organisk materiale i en hulvei kan eksempelvis stamme fra redeponeringsprosesser eller hendelser i selve hulveien. Ikke desto mindre opptrer hulveier ofte i tilknytning til gravfelt fra både eldre og yngre jernalder,

og Terje Gansum (2002) mener denne relasjonen kan tyde på en samtidighet mellom ferdselsårene og gravminnene. En nær forbindelse mellom veifar og graver antas også av Anne Engesveen (2005: 129), som anser graver plassert ved ferdselsårer som uttrykk for visuell kommunikasjon der forbindelsen skulle formidles til et stort publikum langs veier av lokal og regional betydning. På Hesthag C7 hadde et av veiløpene ført til slitasje langs den runde gravhaugens østside, og som resultat kunne ikke fotgrøfta gjenfinnes her (fig. 2.6.1.2). Dette, sammen med funnet av en hestesko av middelaldertype, kan tyde på at iallfall hulveiens siste bruksfase er yngre enn gravhaugen. Fraværet av yngre gjenstander kan tyde på at hulveien på Hesthag C7 ikke, eller i liten grad, har blitt benyttet i nyere tid. Den tidsmessige sammenhengen mellom hulveisystemet og gravhaugene på Hesthag C7 er imidlertid uklar. Det er likevel klart at hulveien er yngre enn åkerreina.

Flere undersøkelser de senere årene indikerer at romlig nærhet ikke nødvendigvis betyr en kronologisk sammenheng mellom hulveier og gravfelt, eksempelvis ved Herregårdsbekken i Porsgrunn i Telemark. Her ble det i 2011 undersøkt tre graver fra tidlig førromersk jernalder og et hulveisystem med flere ulike løp (Eggen 2014). Relasjonen mellom hulveiene og gravene kunne ikke avgjøres sikkert, men Inger M. Eggen (2014: 349) foreslår at gravene ble anlagt ved Herregårdsbekken fordi hulveisystemet representerte en allerede etablert og lokalt viktig ferdselsåre. Et annet eksempel er lokaliteten Stillinga nær Bamble prestegård i Bamble kommune, også i Telemark. Her ble det i 2014 undersøkt to plyndrede gravhauger med få meters mellomrom, begge med diameter på 8–10 meter (Rødsrud 2017). Mellom og forbi disse gikk ulike hulveiløp til dels inntil foten av gravhaugene, lik situasjonen på Hesthag C7. Det er flere likhetstrekk mellom Hesthag C7 og Stillinga, blant annet at den ene haugen på Stillinga hadde en sentral kjernerøys uten bevarte spor etter selve gravleggingen. Undersøkelsen viste dessuten at marken under denne haugen hadde blitt dyrket forut for oppføringen av haugen, og at haugfyllet bestod av tidligere kultivert jord. Både dyrkingen på stedet, brakkeleggingen av åkermarken og den påfølgende byggingen av haugen med kjernerøys ser ut til å ha funnet sted i romertid, ifølge Christian L. Rødsrud (2017: 574). En serie av prøver fra hulveisystemet på Stillinga har gitt C14-dateringer til høymiddelalder, senmiddelalder og nyere tid, altså senere enn gravhaugene. Rødsrud (2017: 582–586) åpner likevel for at bruken av hulveisystemet kan være eldre enn hva C14-dateringene reflekterer (jf. Gansum og Skarre 2001: 48).

Lokalitet	Kontekst	P-nr.	Datert materiale	C14-år BP	Kal. alder (2 σ)	Lab.ref.
C7	A1445, stolpehull	P3071	Hassel (<i>Corylus</i>), brent nøtteskall	3469 \pm 33	1890–1690 f.Kr.	Ua-50582
	A1272, åkerrein, lag 3	F1000073	Matskorpe fra keramikkskår	1859 \pm 34	70–240 e.Kr.	Ua-50198
	A1094, grop, ukjent funksjon	F1000057	Hassel (<i>Corylus</i>), brent nøtteskall	368 \pm 34	1440–1640 e.Kr.	Ua-50197
	A2376, plyndringsgrop i rundhaug	P2901	Gran (<i>Picea</i>), brent barnål	13 \pm 31	1690–1960 e.Kr.	Ua-50581
C1	A20895, grop, ukjent funksjon	P290	Krossved (<i>Viburnum</i>), kvist	5270 \pm 30	4232–3996 f.Kr.	Beta-448119
	A20716, grop, ukjent funksjon	P266	Hassel (<i>Corylus</i>), yngre stamme	4950 \pm 30	3786–3657 f.Kr.	Beta-448118
	A21021, rektangulær kokegrop	P299	Hassel (<i>Corylus</i>), yngre stamme	2390 \pm 30	728–397 f.Kr.	Beta-448120
	A20447, kokegrop	P273	Ask (<i>Fraxinus</i>), yngre stamme	1890 \pm 30	56–217 e.Kr.	Beta-448116
	A20042, dobbel kokegrop	P276	Hassel (<i>Corylus</i>), eldre gren	1790 \pm 30	133–330 e.Kr.	Beta-448114
	A20538, nederste fossile dyrkningslag	P211	- Ikke vedartsbestemt for C14 -	1720 \pm 30	248–391 e.Kr.	Beta-439962
	A20189, kokegrop	P269	Hassel (<i>Corylus</i>), yngre stamme	1710 \pm 30	251–397 e.Kr.	Beta-448115
	A20528, kokegrop	P278	Hassel (<i>Corylus</i>), yngre gren	1680 \pm 30	258–422 e.Kr.	Beta-448117
	A21068, kokegrop	P296	Hassel (<i>Corylus</i>), yngre gren	1570 \pm 30	416–557 e.Kr.	Beta-448121

Tabell 2.6.1.8: Alle C14-dateringer fra Hesthag C7 sammenstilt med dateringer fra Hesthag C1, som ble undersøkt 100–150 m sørvest for Hesthag C7 (se Reitan 2017b).

Table 2.6.1.8: Radiocarbon dating results from Hesthag C7. Included are all dates from the excavation of Hesthag C1, a site located 100–150 m to the south (see Reitan 2017b).

TOLKNING OG DRØFTING

Plyndringen av gravhaugen(-e) på Hesthag C7

I rundhaugen på Hesthag C7 var plyndringssporene omfattende. Flere steiner fra kjernerøysa hadde blitt fjernet, og det ble ikke funnet noen gjenstander eller spor etter den gravlagte. En datering av kullaget i bunnen av plyndringsgropa viser til en brenningshendelse (alternativt gjenfylling med materiale brent et annet sted?) en gang i løpet av de siste 300 årene (tab. 2.6.1.8). Brenningen har dermed funnet sted lenge etter at gravhaugen ble oppført.

Selv om det ikke var noen spor etter grav i langhaugen på Hesthag C7, er det mer usikkert om også denne har blitt plyndret. Med eksempler fra gravninger i Evje og Hornnes kommune i Aust-Agder har Per Oscar Nybruget (1985) påpekt at det ikke er uvanlig at langhauger er tomme. En tom gravhaug kan tolkes som en *kenotaf* – en haug reist på et sted hvor den døde ikke har blitt begravd (se f.eks. Rødsrud 2017: 587). Ifølge A.W. Brøgger (1945: 3; se også om kollektiv hukommelse nedenfor) ble ikke hauger uten gravgods plyndret. På bakgrunn av undersøkelser av langhauger ved Spangereid i Lindesnes kommune i Vest-Agder

hevdet imidlertid Oluf Rygh (1879: 45) at graver i langhauger oftest var plassert mot endene av haugene. I langhaugen på Hesthag C7 var det en forsenkning nær den nordlige enden. Dersom det likevel har vært en grav i denne haugen, og i tråd med Nybrugets (1985) observasjoner, kan en grav ha vært plassert her. I så fall kan lokaliseringen av steinansamlingen rett nord for langhaugen (fig. 2.6.1.5) knyttes til en eventuell plyndring. Dette kan imidlertid ikke fastslås.

Det finnes tallrike eksempler på gravhauger som er blitt plyndret i Norge, eksempelvis de store og kjente skipsgravene Oseberg og Gokstad (se f.eks. A.W. Brøgger 1945; Myhre 1992). Det er imidlertid ikke bare monumentale og rike gravhauger fra vikingtid som har blitt utsatt for slike sekundære inngrep. De nevnte gravhaugene på tunet på Hesthag gård (ID 51104 og ID 31386 på fig. 2.6.1.1) viser også spor etter plyndring, og på et undersøkt gravfelt fra eldre jernalder på Glamsland i Lillesand i Aust-Agder var samtlige hauger plyndret (Larsen 2003: 31–34). Tidspunkt for plyndringen på Glamsland kunne ikke dateres. Et annet eksempel er fra Gulli i Tønsberg i Vestfold, hvor 20 vikingtidsgraver ble undersøkt i 2003–2004. På Gulli kunne plyndring sikkert dokumenteres i sju

av gravene. Åtte av gravene var urørt, mens de siste fem var for dårlig bevart til at plyndring kunne fastslås eller utelukkes. Undersøkelsene på Gulli viser at gravene her trolig ble plyndret relativt kort tid etter begravelsen, og senest på 1400-tallet (Gjerpe 2005, 2007; jf. A.W. Brøgger 1945; Brendalmo og Røthe 1992; Myhre 1992: 283; se også Wenn, *kommende arbeid*, om målrettede gjenåpninger av flatmarksgraver fra vikingtid på Langeid i Bygland kommune i Aust-Agder). I ett tilfelle ble det også dokumentert brenning i bunnen av en plyndringssjakt. Det skal understrekes at gravhaugene på Hesthag C7 etter alt å dømme er vesentlig eldre enn vikingtidsgravene på Gulli, men Gjerpe påpeker at en kollektiv hukommelse om hvem og hva som lå i gravhauger, kan strekke seg mange hundre år bakover i tid (Gjerpe 2007: 110–112 med henvisninger; jf. A.W. Brøgger 1945).

I likhet med én av gravene på Gulli ble brenning i plyndringsgropa også observert i rundhaugen på Hesthag C7, men det er uvisst om brenningen og plyndringen er relaterte hendelser (jf. Myhre 1992: 283). Det kan heller ikke helt utelukkes at plyndringsgropa har stått åpen en tid etter plyndringen, og at kullet i den er rester etter en senere gjenfylling.

Det har blitt foreslått flere ulike teorier om plyndring, eller haugbrott, av gravhauger. Begrepet haugbrott rommer i større grad en rituell bakenforliggende hensikt enn begrepet plyndring, som betegner handling for vinningens skyld (Larsen og Rolfsen 2004: 63–65). Haugbrott har blant annet vært tolket som en makt-politisk handling (A.W. Brøgger 1945: 43, Myhre 1992: 283), motivert av muligheten til å oppnå kunnskap eller makt gjennom selve handlingen (Brendalmo og Røthe 1992). Rune Soma (2007) har gjennomgått hvordan haugbrott-temaet behandles i sagalitteraturen: I skriftlige kilder kan haugbrott være fremstilt som et maktpolitisk virkemiddel i kristningskampen. Det sentrale er at haugen anses som en bolig – et dødehus, hvor den gravlagte fortsatt «regjerer», og da særlig i kraft av gjenstandene i gravgodset. Når spesielle gjenstander hentes ut, ufarliggjøres den døde, og gjenstandenes kraft bringes tilbake til de levende. Slik kan haugbrott også forstås som en relikviekult. I sagalitteraturen er imidlertid plyndringens motiv ikke alltid tydeliggjort, og i det arkeologiske materialet er skillet mellom det rituelle haugbrottet og plyndring for vinningens skyld vanskelig å spore.

Hesthag – et rikt kulturmiljø med stor tidsdybde
Undersøkelsen på Hesthag C7 frembrakte ny kunnskap om en rundoval gravhaug og et hulveisystem i tillegg til en langhaug og fossile dyrkningsspor som ikke tidligere var kjent. Rundhaugen har med sikkerhet blitt

plyndret, og det ble ikke funnet gravgods eller daterbart materiale i noen av de to haugene. Det er likevel grunn til å anta at langhaugen og rundhaugen er om lag samtidige, og at yngre romertid–folkevandringstid er den mest sannsynlige dateringsrammen for begge.

Tidligere undersøkelser i Aust-Agder har vist at yngre romertid og folkevandringstid er rikt representert i gravmaterialet, og særlig langs kysten (H. Gjessing 1921, 1923; Larsen 2000, 2003). Det foreligger imidlertid ingen sammenstilling av dette materialet (Larsen 2003: 39). Resultatene fra Hesthag utgjør et viktig bidrag til kunnskapen om den lokale gravskikken og landskapsbruken i eldre jernalder og vil kunne bidra til å utfylle kunnskapen på dette feltet i både et regionalt og et nasjonalt perspektiv.

Dataene fra Hesthag C7 har også et potensial når det gjelder vår forståelse av relasjonen mellom gravminner og hulveisystemer. Større systematiske studier av hulveisystemer i Vestfold har vist at slike ferdselsystemer kan ha blitt til allerede i eldre jernalder, men at de kan ha vært i bruk svært lenge – stedvis helt opp til moderne tid (Gansum 2002; Kile-Vesik 2017). På et overordnet nivå kan derfor hulveier gi informasjon om fortidens landskapsbruk, kommunikasjon og bevegelse mellom ulike landskapsrom og være bindeledd mellom gårdsbosetninger, gravfelt og andre knutepunkter i landskapet (Gansum 2002: 24–25, 128; Kile-Vesik 2017: 550–556; Rødsrud 2017: 585–588). I denne sammenhengen kan beliggenheten til gravhaugene på Hesthag C7, i den relativt smale passasjen mellom Lyngfjellheia i vest og Hesthagfjell i øst, karakteriseres som strategisk. Det samme kan sies om gravhaugene på tunet på Hesthag gård (fig. 2.6.1.1; se også Oftedahl 1911: 128; Skjelsvik mfl. 1963: 189 om gravfunn fra vikingtid på Øvre Hesthag). Videre spor etter hulveier i terrenget ut over undersøkelsesområdet på Hesthag C7 kan imidlertid ikke finnes i dag.

På Hesthag C7 ble det videre dokumentert spor etter åkerdrift i tiden før oppføringen av gravhaugene. Flere påviste fossile dyrkningslag viser dessuten at jernalderens åkerdrift i området har vært omfattende, blant annet på Hesthag C1 om lag 100–150 meter sør for Hesthag C7 (se Reitan 2017b). Det eldste dyrkningslaget på Hesthag C1 ble datert til ca. 300 e.Kr. Samme sted ble det i tillegg undersøkt flere kokegropor fra romertid–folkevandringstid (tab. 2.6.1.8). Det er fristende å se for seg en sammenheng mellom brakkleggingen av åkeren på Hesthag C7 og etableringen av åkeren på Hesthag C1. Ytterligere spor etter aktiviteter i eldre jernalder i området, i form av kokegropor/ildsteder, ble dessuten dokumentert på Hesthag C2 ca. 200 meter sørvest for Hesthag C7 (Viken, kap. 2.3.2, denne bok).

Det har imidlertid blitt drevet jordbruk i Hesthag-området tidligere enn i eldre jernalder. Ved Aust-Agder fylkeskommunes registrering i forbindelse med den nye E18 Tvedestrand–Arendal ble det påvist et dyrkningslag i den sørvendte hellingen umiddelbart øst for Otterslandveien (ID 170232 på fig. 2.6.1.1, se Eskeland 2013: 252–257). Laget er C14-datert til siste del av senneolitikum, altså presist sammenfallende med dateringen fra stolpehullet på Hesthag C7. Ved E18 Tvedestrand–Arendal-prosjektets utgravning på Hesthag C6, på en flate nedenfor det senneolittiske dyrkningslaget (se fig. 2.6.1.1), ble det i tillegg gjort funn av typiske senneolittiske flintgjenstander og over 300 keramikkskår. C14-dateringer herfra sammenfaller også med stolpehullet på Hesthag C7, og det har blitt foreslått at flint- og keramikkkfunnene kan knyttes til en gårdsbosetning i området (se Reitan mfl., kap. 3.9, denne bok for nærmere diskusjon om neolittiske funn og jordbruk ved Hesthag).

Området omkring Hesthag er et rikt kulturmiljø med svært stor tidsdybde, og flere av de forhistoriske kulturminnene i dette området ble undersøkt innenfor E18 Tvedestrand–Arendal-prosjektet (fig. 2.6.1.1, se også Reitan, kap. 1.1: fig. 1.1.5 og Reitan, kap. 2.1, denne bok). Samlet vitner disse om en omfattende og variert landskapsbruk i hellingene nord for dagens Totjenn gjennom ti tusen år (se Viken, kap. 2.3.1, Viken, kap. 2.3.2, Reitan mfl. kap. 3.9, denne bok; Reitan 2017b; jf. Eskeland 2013. De innsamlede dataene fra Hesthag C7 representerer et viktig innblikk i denne landskapsbruken og gir kunnskap om økonomi, gravskikk og kommunikasjon/ferdsel. Den intensive arkeologiske utgravningsvirksomheten gjør at området ved Hesthag rommer et stort potensial for studier av varierte aspekter innenfor ulike deler av forhistorien, i både lokale og regionale sammenhenger.